

LBRIS

We know
books

Emil Gârleanu

Din lumea celor
care nu cuvântă
și alte povestiri

EDITURA
NICART

rozetă – mică plantă erbacee cu tulpina ramificată, cu flori galbene-aurii, plăcut mirositoare (rezedă)
scatiu – pasăre cu capul negru, brăzdat cu galben; are aripile negre, cu două fâșii verzi-gălbui
sedilă – săculeț cu țesătura rară în care se pune brânza la scurs
sineață – pușcă primitivă cu cremene
sinet – chitanță
spangă – spadă
stenahorie – greutate în respirație, astm
stupi – a scuipa
șurloi (șiroi) – lichid care se scurge în mare cantitate
tehui – zăpăcit, năuc, buimăcit
teucă (teică) – adăpătoare pentru vite și păsări
tigvă – vas făcut din fructul plantei cu același nume (în text)
tulpan – basma în trei colțuri
vraf – grămadă, maldăr, morman
zarnacadea – narcisă
zarbagiu – persoană care caută ceartă; scandalagiu.
zăgaz – (reg.) baraj, stăvilă, opritoare
zărvăt – zarvă, larmă
zuliar – gelos, invidios, pizmaș

Cuprins

Luptătorii.....	7
Fricosul	10
După asemănarea lor!	12
Când stăpânul nu-i acasă!	15
Voinicul!.....	18
Cioc! Cioc! Cioc!.....	20
Cât un fir de neghină.....	24
Călătoare!.....	27
Hoinar	30
Cucoșul	34
Gândăcelul	37
Sărăcuțul!.....	40
Musculița.....	42
Cântărețul.....	44
În curtea mea.....	46
Mai sus!.....	49
Nedespărțite!.....	51
Vulturul	53
Mărinimie.....	56
Singuraticii.....	58
Grivei	60

Musafirul.....	63
Căprioara.....	65
Gâza	67
Părăsită.....	70
Calul.....	74
Tovarășii.....	79
Frunza	83
O rază.....	87
Puișorii	89
În ajunul Anului Nou	92
Cea dintâi durere.....	98
Așa, o poveste!.....	104
Moștenitorul.....	106
Pisălogul.....	110
Ursuzul.....	115
Recunoștința.....	118
Făgăduința.....	122
Meșterul de oglinzi	125
Oratorul	128
Ibrahim.....	134
Chipuri de demult	143
Tabel cronologic.....	150
Glosar.....	153

Luptătorii

Soarta se vede că-i menise așa: să fie vecini și să fie dușmani. Și-amândoi cucoși frumoși.

Unul, negru – cu toate lucirile pe care negru le poate da în mângâierea luminii. Gulerul și penele subțiri, moi ca mătasea, ce-i atârnavă de pe spate spre pinteni, băteau în verde ca fierea. Aripile, negru-aspru, ca manganul. Pieptul luciu, cu ape tăioase, uneori sure, ca oțelul. Și penele lungi, mlădioase și întoarse ca niște arcuri, ale cozii, cu sclipiri albastrii, ce se stingeau îndată. Numai deasupra capului cu ochii neliniștiți ca niște găze, creasta plecată, ștregărește, roșie, aprinsă ca para focului.

Celălalt, alb. Alb pieptul, cu unde brumate, ca argintul odoarelor vechi; albe aripile, un alb moale, ca al omătului de curând căzut; alb gulerul, cu vârfurile penelor puțin-puțin gălbui, ca suflate cu aur; albă coada bogată-n pene, ușoară, răsfirată. Și, deasupra capului cu ochii galbeni, plutitori în mărgeanul pleoapelor, o creastă carnoasă, bătută și roșie ca o garoafă.

Nu se puteau suferi; își aruncau priviri tăioase printre spărturile gardului; fiecare se silea să trâmbițeze mai înainte zorii zilei. Și totuși, prilejul nu-i adusese încă față-n față, să se măsoare. Astăzi însă, clipa dorită de amândoi sosise pe neașteptate.

Cucoșul alb, cu găinile lui, ieși pe tăpșanul de din dosul casei, la scurmat. Era o zi frumoasă de primăvară, pământul era jilav, plin de mustul din care se și hrănea cea dintâi urzeală a lăvicerului ierbii.

Cum scurma așa cucoșul, își auzi tovarășele șoptind. Ridică semeț capul și, drept înainte, de partea cealaltă, vrăjmașul negru se proptise, gata de luptă. Găinile se opriră; înțeleseseră că aveau ceva de privit.

O scăpărare, și s-au și repezit. S-au oprit față-n față, cu gâturile întinse, cu penele gulerelor zburlite, cu aripile puțin desfăcute și date-napoi. Cel negru bătu o dată din piteni și se loviri piept în piept; apoi se dezlipiri repede și, cu capetele pe spate, se avântară din nou, prinzându-se în gheare, izbindu-se scurt, aprig, cu aripile-n coapse.

Erau grozav de voinici amândoi: cel negru ceva mai iute, cel alb mai cumpătat.

Și iarăși se deteră-napoi, cu gâturile întinse de mai să se desprindă din trup. Ca și cum i-ar fi suflat o dată vântul, așa s-au ridicat de la pământ. Se îndesară pene-n pene, căutând să se apuce cu pliscul, să se sfășie cu ghearele. Se feriră pe urmă în lături, săriră unul deasupra celuiilalt, ca și cum ar fi vrut să se răpească-n văzduh; și-n sfârșit se țintuiră locului. Cel negru prinse creasta dușmanului în ascuțișul pliscului; cel alb îi înfipse gheara-n gât. Plini amândoi de sânge, tremurând, stătură așa până când durerea îi învinsese; atunci se smuciră-napoi, pândind clipa când să se răpuie.

Sângele clocoti deodată în trupul amândorora; ochii le vedeau roșu; turbați, se năpustiră, de astă dată pe viață și pe moarte.

Strânși în gheare ca-n niște clește, cu pliscurile împlântate unul în carnea celuiilalt, se rostogoliră la pământ și iar se înălțară, aprigi, în picioare. Săpară pământul cu pitenii, și țărâna sărea împrăștiată. Penele, negre și albe, zbârlite, smulse, răsfirate, se amestecaseră-n lupta abrașă, că trupurile lor se contopiseră, alcătuiind parcă o floare ciudată, o floare chinuită de furtuna ce-i împrăștiă petalele-n vânt.

Dar puterile li se sleiră. Niciunul nu biruise. Se mai încordară o dată și se descleștară doborâți, însângerați, răsuflând cu greu. Din creasta celui alb se prelingeau picături de sânge. Pe pieptul celui negru se așternuse o dungă roșie, de care se lipise o pană albă din haina potrivnicului.

Și cum stăteau așa, găinile se apropiară, mulțumite și mândre parcă fiecare de stăpânul lor; îi înconjurară. Iar luptării, după ce se mai priviră o dată, ca și cum și-ar fi zis: „Pe mâine!“, se depărtară țanțoși, fiecare în mijlocul alaiului său.

Fricosul

Iarnă. Noapte lucie pe o lume ca din povești: copaci de zahăr, câmp de cristal, iaz de oglindă. Și-n cuprinsul larg, uriașul policandru al cerului își aprinde, una câte una, luminile, ca într-o nemăsurată sală de danț. Viețuitoarele pustietății sunt îmbătate de farmecul acesta: păsările zbor ca ziua; lupul poposește pe labe, în hățișuri, și privește nemișcat; vulpea stă lângă vizuină și nu se-ndură să meargă la vânat; veverița pleacă creangă lângă creangă și hoinărește, ca o deșucheată, pădurea-ntreagă. Iar iepurele a zbughit-o la jucat. Încet, ascultând, ispitind, a ieșit tiptil-tiptil din curătură, și când a ajuns la margine și-a văzut întinderea lucie de zăpadă, a-nceput să sară de bucurie:

„Poate mai întâlnesc un prieten“, își zise iepurașul.

Și gândul îi răspunse:

„Poate mai întâlnești un prieten...“

Și iar țupai-țupai, iepurele sare vesel:

„Poate dau și peste o prietenă“.

Și gândul:

„Poate dai și peste o prietenă“.

Și mergând așa, iepurașul cu gândul își vorbesc:

„Ce lumină, și totuși luna încă nu a răsărit.“

„...Și totuși luna încă nu a răsărit.“

„Dar o să răsară.“

„...O să răsară.“

Și cum mergea pe marginea unei vâlcele, iepurașul se opri o clipă să se odihnească. Atunci, de la spate, se ridică, albă și ea, ca de gheață, luna. Stelele pâliră; pădurea, copacii, tufele își dezbrăcară deodată umbra. Iar iepurașul împietri de groază: chiar lângă el, se întinse pe pământ o arătare cu două coarne grozave. După clipa de spaimă, iepurașul se destinse ca o coardă și o zbughi la goană, se prăvăli în vale, veni de-a dura ca un bulgăre, se sculă și iar se rostogoli până jos; apoi o luă de-a dreptul, tăind câmpul. Se opri tocmai în stufăria iazului. Acolo, de-abia suflând, se ghemui cu ochii închiși... Să nu-și mai vază umbra!

După asemănarea lor!

Făcuse Dumnezeu aproape toate lighioanele pământului. Îi rămăsese de înviețuit numai câteva. Pe acestea se hotărî să le plăsmuiască după sfatul celorlalte. Astfel, putea să cunoască și inima și mintea acelor cărora le dăduse suflet mai dinainte.

Așa, după povăța leului, care vroia să știrbească din măreția tigrului, făcu mîța; după gustul raței, zuliară pe lebădă, făptui găscă; după placul elefantului, ironist, născu șoarecele. Ascultă chiar de măgar, care-l rugase că, decât ar mai face un dobitoc pe lume, mai bine i-ar lungi lui urechile, doar-doar o putea prinde un sunet mai armonios.

Dumnezeu știa că fiecare din vietățile aceste își vor avea pe pământ menirea lor; că cu cât vor fi mai multe, cu atât se vor înlesni mai bine una pe alta; că nici urechea măgarului n-o să prindă nota privighetoarei, după cum nici mărimea elefantului n-o să poată batjocori micimea șoarecelui.

De aceea, Atotputernicul se plimba pe pământ, întrebând și ascultând în dreapta și în stînga. Într-un rînd, odihnindu-se pe o piatră, se gîndea cum să mai dea o viețuitoare aerului. Și cum căta cu ochii primprejur, iată că vede: sub o frunză, o broască; o albină și-un fluture pe căte o floare; și-n mijlocul unei mreje, țesute între două crengi, un păianjen.

Dumnezeu zâmbi, le chemă la el și le spuse:

– Ascultați, vietăților, vreau să vă dau pe ziua de astăzi încă o tovarășă. Doresc să aud povăța voastră – cum și ce înfățișare să-i alcătuiască. Mergeți de vă sfătuiți dintru-ntâi între voi și veniți cu lucrul gata.

Cele patru viețuitoare se traseră mai la o parte, în sfat.

– Bine, dragilor, se umflă broasca, nu-i ajunge Prea-sfântului că ne are pe noi? O să lase atâtea ființe pe pământ, că nu ne-o ajunge cu ce ne hrăni. Ia să-i croim noi o dihanie cum n-a mai văzut nimeni, doar l-om sătura.

Și șu-șu-șu, șu-șu-șu, se sfătuiră! Apoi, câteșipatru, veniră în fața Domnului.

– Ei? le întrebă Dumnezeu. Tu, broasco, ce sfat îmi dai?

– Înalt-preasfinte, zise broasca, priviți-mi ochii și faceți-i noii viețuitoare la fel.

– Bun! Dar tu, fluture?

– Priviți-mi trupul.

– Bun! Dar tu, albină?

– Priviți-mi aripile.

– Bun! Dar tu, păianjene?

– Priviți-mi picioarele.

– Bun! Foarte bine! răspunse Dumnezeu și zâmbi: ochi de broască, trup de fluture, aripi de albină și picioare de păianjen! Iată lighioana pe care o doreau ele!

Dihăniile se uitară una la alta.

– Acum să-l vedem, zise albină, încet, broaștei.

Dar Dumnezeu blagoslovi în aer, apoi întinse palma. Și în mâna Domnului răsări, deodată, noua viețuitoare.

– Iată sora voastră. Vă place?

Cele patru sfătuitoare răspunseră, codindu-se:

– Da... mărite Doamne!...

Și Dumnezeu înțelese că noua viețuitoare era într-adevăr frumoasă.

Tocmai în clipa aceasta uite și-o șopârlă. S-o întrebe și pe asta, se gândi Dumnezeu.

– Ei, tu, șopârlă, ce zici că-i mai lipsește ființei acestea ca să se desăvârșească sfatul celor patru tovarășe ale tale?

– Sprinteneala mea, Doamne, răspunse, cu acreală șopârla.

– Fie! Du-te! porunci Dumnezeu făpturii celei nouă care se ridicase pe vârful degetului său.

Și așa, din răutatea celor cinci viețuitoare, zbură, pentru întâia oară pe pământ, nebunatică și gingașa *libelulă*.

Dar ar fi nedrept să nu se știe că dintre toate viețuitoarele numai rândunica fusese mărinimoasă. Ea rugă pe Dumnezeu să dea viață unei alte rândunele mai chipeșe ca ea. Și Dumnezeu îi făcu hatârul: însufleți *lăstumul*. Dar pentru inima cea bună a rândunicii o lăsă tot pe dânsa mai frumoasă.

Când stăpânul nu-i acasă!

În odaie, liniște. Liniște și-un miros! Pe polița din dreapta, pe o farfurie, stă uitată o bucată de cașcaval. Mirosul de brânză proaspătă a străbătut până în cel mai îngust colțișor al casei. Și din gaura lui, din gaura de după sobă, șoricelul nu-și mai găsește locul. Parcă-l trage cineva de mustață afară. Să iasă, să nu iasă? Mai bine să se astâmpere. Să se astâmpere, ușor de zis; dar cașcavalul? Vezi, asta-i asta: cașcavalul. Să-nchidă ochii. I-a închis. Prostul! Dar ce, cu ochii miroase? Și brânza-i proaspătă. Mai mâncase așa bunătate acum vreun an. Dar parcă nu-l momise într-atâta ca aceasta de acum. Să încerce. Face câțiva pași mărunți până-n marginea ascunzătorii lui. Măcar s-o vadă. Unde-o fi? De unde-l vrăjește, din ce colț îl poștește cu atâta stăruință la dânsa? A! uite-o colo, pe farfurie. Dacă-ar îndrăzni! Dar cum? Să meargă mai întâi pe lângă perete până la divan. Așa, bun! Pe urmă... Pe urmă pe unde s-o ia? Pe lângă dulap? Nu. Pe după jâlțul cela? Nici așa. Atunci? Păi lucrul cel mai bun e să se suie de-a dreptul pe perdea, și de-acolo să treacă pe marginea lăvicerului din perete până la poliță. Și-odată la cașcaval, lasă, n-are el nevoie să-l învețe alții ce să facă cu dânsul. Dar motanul? E-hei! la dânsul nu se prea gândise. Și, Doamne, mulți fiori i-a mai vârat

în oase motanul cela. Dar poate nu era în odaie. Ha? nu era. Nu. Orișicum, să mai aștepte puțin, să vază, nu se mișcă nimeni, nu-l pândește cineva?

Cum să nu-l pândească! Dar de când așteaptă motanul prilejul să puie laba pe bietul șoricuț. Dacă nu mâncase el cașcavalul, căci mirosul cela îi zbârlise și lui mustățile, păi nu-l mâncase tocmai pentru asta: să-l momească pe lacomul din gaură. Cu botul adulmecând, cu ochii galbeni și lucioși ca sticla, cu mustățile întoarse, subțiri și ascuțite ca oasele de pește, stă neclintit după perna de pe divan și-așteaptă. L-a zărit. Uite-l, îi vede mărgelile ochilor. Iese? Iese oare? Da, da; așa, încă un pas, încă unul, doi, așa!

Dintr-o săritură a fost cu laba deasupra lui.

Bietul șoricuț n-avusese vreme nici să treacă dincolo de sobă. Îl apasă puțin cu unghiile, apoi, repede, îl ia între labele de dinainte, îl strânge, de drag ce-i, îl răsuțește în aer și-l lasă amețit pe podele. Și-l privește, gândind: „Cașcaval ți-a trebuit? Poftim cașcaval! Doamne! ce bun o să-mi pară mie după ce te-oi crăntăni!“ Dar mai întâi să se mai joace puțin cu dânsul.

Îl pune pe picioare, îl lasă să se dezmeticească, să-ncerce să fugă, și iar vrea să-l prindă în cleștele labelor. Dar ce s-aude? Un dupăit grăbit pe sală. Vai, e Corbici, câinele! Nu-i vreme de pierdut! Din două sărituri, motanul e în ocnita sobei, iar șoarecele, mirat că scapă, zăpăcit, o șterge în gaura lui. Corbici, vine, nebun ca-ntotdeauna; în mijlocul odăii, se oprește, adulmecă, lacom, mirosul de cașcaval, apoi, zărind motanul, se repede și latră cu înverșunare. Ar sări în ocnita,

dar e prea sus. Se sprijină pe labele de dinainte, tremură, cască, de neliniștit ce-i, mârâie și latră. Apoi tace și, cu ochii țintiți la motan, așteaptă să se scoboare. Numai uneori întoarce capul spre polița de unde brânza parcă-l ademenește. Și astfel, câteșitrei dușmanii – șoarecele în gaură, motanul în ocnita și câinele în mijlocul odăii – se pândesc, munciți de același gând.

Dar pași apăsați cutremură sala. Ce! Stăpânul! Repede atunci: motanul se-nghesuiește și mai în fund, iar câinele o șterge sub divan; numai șoarecele, mic cum era, rămâne la locul lui. Stăpânul intră; obosit de muncă, își aruncă pălăria pe un scaun, apoi, mirosind, i se face foame; se-ndreaptă spre poliță, ia felia de cașcaval, taie o bucată de pâine și, mușcând când dintr-una, când dintr-alta, mănâncă din plin, cu poftă.

Și din trei părți, trei perechi de ochi îl urmăresc cu pizmă.